

הסידות בפרשה

הרב יצחק שפירא

פרשת ויחי

תוכחת יעקב לבניו – סוד החינוך

מתי הזמן הטוב ביותר לחנך? כיצד ניתן להוכיח בלי ליצור תחושת אכזבה? ומדוע חשוב לקב"ה שנהיה בעלי בחירה חופשית?

מדוע דווקא סמוך למיתה?

בפרשתנו מסופר על פטירתו של יעקב אבינו, ועל הוכחתו את בניו סמוך לפטירתו. רש"י (דברים א, ג) מסביר מדוע הוכיח יעקב את בניו דווקא לפני מיתתו: "שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתה, אמר, ראובן בני, אני אומר לך, מפני מה לא הוכחתיך כל השנים הללו, כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעשו אחי".

דברי רש"י לכאורה תמוהים: למה כאשר יעקב מוכיח את ראובן במשך ימי חייו קיים חשש שבנו יעזוב אותו, ואילו כאשר יעקב מוכיח אותו לפני מיתתו אין חשש כזה? ומלבד זה, דברי רש"י מעלים תמיהה גדולה יותר: מה יעשה רש"י עם מצוות החינוך? הרי אם האדם יחכה עד סמוך לפטירתו ורק אז יחנך את ילדיו הוא וודאי לא יצליח בחינוך.

תוכחה שאינה מנתקת

אלא כמובן שעל האב לחנך את ילדיו במשך ימי חייו, להעיר הערות ולגדור גדרים; אך כאן מדובר על כך שהאבא רוצה להוכיח את בנו בצורה נוקבת יותר, ועולה החשש שהבן ירגיש שאבא שלו מאוכזב ממנו. כאשר הבן מרגיש שאבא שלו מאוכזב ממנו, בהחלט יכול להיות שהבן יעזוב את הקשר שלו עם האבא. אמנם האבא רוצה לשדר לבנו שעל אף התוכחה הנוקבת הקשר ביניהם לא מותנה בהתנהגות מסוימת של הבן, אבל רש"י מלמד אותנו שכזה שדר ניתן להעביר לבן דווקא כאשר האבא נמצא סמוך לפטירתו.

ישנם שני מאפיינים ייחודיים סמוך לפטירה של האבא שגורמים לכך שניתן להוכיח אז בצורה נוקבת אך כזו שלא מנתקת את הקשר בין האב לבנו:

- **מצד האב:** כאשר הוא מוכיח סמוך למיתתו ברור שהוא לא בא לבטא את האכזבה שלו מהבן, אלא להביע כמה הרצון שלו שהילד יהיה טוב זה תמצית חייו. בשעה זו ניכר שהביקורת שלו לבן אינה מאינטרס או סיבה חיצונית, אלא זו עצם מציאותו של האבא.

- **מצד הבן:** סמוך למיתה, האב מותיר את הבחירה בידי בנו. התוכחה בשעת הפטירה היא כאשר הבן כבר יכול לעשות מה שהוא רוצה. האבא עוזב את העולם הזה, וכעת הוא אומר לבנו: 'שים לב, עכשיו הכל בידיים שלך. אני גמרת פה, ומה שנשאר לי הוא רק להגיד את הדבר שהכי נוגע לי, לבטא את המקום שבו אני הכי דואג לך, והוא המקום בו אני רוצה להגיד לך מה אני באמת מצפה ממך'.

בסיטואציה כזו בה האבא עומד למות והבן נשאר עם בחירה חופשית גמורה, התוכחה לא מתפרשת כאכזבה אלא כתמצית החיים. האבא משדר לבן שהוא יכול לעשות עם התוכחה שלו מה שהוא רוצה, אבל זוהי מבחינתו תמצית החיים שלו ותמצית דאגתו לבנו.

חינוך בחיי היומיום

אם כן, כיצד יש לחנך ילד בחיי היומיום, ולא רק סמוך למיתה? ראשית, יש להימנע מיצירת תחושת אכזבה. יש להעיר ולחנך, אך לא ליצור תחושה שהאב מאוכזב. ככל שההוכחה נוקבת יותר, כך יש לשדר לבן את שני הדברים: שהתוכחה הזו 'נוגעת' במקום הכי פנימי של האב, ושנתונה לבן בחירה חופשית. האב משדר: "אני אומר את מה שחשוב לי, אך אתה יכול לעשות כרצונך".

כאשר אב מאוכזב וממשיך לכפות את דעתו על בנו, הוא משדר אכזבה הפוגעת בקשר. במצב כזה הבן מרגיש שהאבא משדר כביכול יש לו אינטרס לשנות אותו, והוא לא מאפשר לו. אך כאשר האב אינו כופה, אלא רק מביע בפני בנו את תמצית חייו, הוא מראה לבנו שהמציאות שלו והבחירה שלו מאוד יקרות בעיניו, אלא שגם מאוד יקר לו המקום שאליו הוא רוצה להכווין את הבן.

יחסו של הקב"ה אלינו

גישה זו דומה ליחסו של הקב"ה אלינו. מצד אחד מאוד חשוב לקב"ה שנקיים את המצוות, אבל הוא לא לוקח מאיתנו את הבחירה החופשית. ה' רוצה לתת לנו בחירה חופשית, כי הוא אוהב אותנו עם הבחירה החופשית שלנו, יותר מאשר עשיית המצוות בלי בחירה חופשית.

כך גם האבא צריך להרגיש שהוא אוהב את בנו מאוד, והוא רוצה שתהיה לו בחירה חופשית, למרות שהכיוון אליו הוא רוצה להוליך את בנו הוא תמצית חיו.

שבת שלום!

בית המדרש 'עוד יוסף חי'

